

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Галузь знань 08 Право
Спеціальність 081 Право
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма Право (поліцейські)
Шифр за ОПП: ОК 13

Мова навчання: українська

Розробники:
БОНДАРЕНКО Ольга, завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
ДонДУВС, к.ю.н.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільно-
правових дисциплін ДонДУВС
Протокол № 2 від «29» серпня 2025 року

Завідувач кафедр

Ольга БОНДАРЕНКО

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми Право
(поліцейські)
«29» серпня 2025 р.

Гарант ОПП

Ольга КОВАЛЬОВА

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача

1. ВСТУП

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Статус навчальної дисципліни:	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання:	українська	
Рік підготовки:	2-й	
Семестр:	3, 4-й	
Кількість кредитів ЄКТС / годин:	5 / 150	
Модулів:		
Змістових модулів:		
Лекції:	14 годин	
Семінарські:	44 годин	
Практичні:	16 годин	
Самостійна робота:	76 годин	
Індивідуальні завдання (курсова робота):		
Підсумковий семестровий контроль:	залік, екзамен	
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:	0,97 : 1	

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Цивільне право» є досягнення всебічного глибокого розуміння здобувачами вищої освіти природи і суті цивільно-правових відносин, підготовка до практичної діяльності висококваліфікованих спеціалістів із всебічним знанням цивільного права; усвідомлення значення норм права, що регулюють різноманітні форми захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, формування у здобувачів вищої освіти відповідних професійних компетенцій щодо правильного застосування отриманих знань та правових норм при вирішенні конкретних завдань; надання здобувачам вищої освіти комплексних знань і

практичних навичок в галузі цивільного права; окреслення потенціалу, ресурсів та специфіки використання сучасних знань у правоохоронній сфері; формування у здобувачів вищої освіти наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, виховання активності до одержання знань майбутнього спеціаліста, прищеплення інтересу до вивчення дисципліни; розвиток інтелектуальних здібностей, культури мовлення та спілкування, пам'яті, уваги, творчого складу мислення, спостережливості, логічного осмислення основних понять та термінів у сфері цивільного права, вміння сприймати та аналізувати матеріал.

Завдання: формування у здобувачів вищої освіти системи науково-теоретичних та практичних знань з цивільного права, визначення та розкриття змісту цивільно-правових понять, категорій та інститутів, законодавчих актів; поваги до законів, їх додержання та виконання в практичній діяльності.

1.3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Передумовами вивчення навчальної дисципліни є «Юридична логіка», «Соціологія», «Українська мова професійного спрямування», «Юридичне документознавство», «Юридична деонтологія», «Інформаційні та комунікаційні технології», «Історія держави та права України», «Теорія держави та права», «Історія держави та права зарубіжних країн», «Конституційне право», «Судові та правоохоронні органи України».

Компетентності, сформовані під час її вивчення, в подальшому будуть використовуватися під час опанування таких навчальних дисциплін: «Міжнародне приватне право», «Приватне право: практика тлумачення і застосування», а також під час проходження стажування та під час здобуття освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

	ІРН 3	ІРН 6	ІРН 9	ІРН 13	ІРН 18	ІРН 19	ІРН 22
знати цивілістичний інструментарій (правоздатність, дієздатність, правочин, реституція, право власності, сервітут, емфітевзис, суперфіцій, трансмісія, зобов'язання, кредитор, боржник, договір, деліктні зобов'язання та інші)				+		+	
знати основні цивільно-правові інститути				+		+	
знати стан основних проблем науки цивільного права					+		
знати чинні норми цивільного права				+			

вміти самостійно аналізувати акти цивільного законодавства, володіти навичками практичного використання цивільно-правових засобів	+		+				
вміти правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного права в процесі роботи за юридичною спеціальністю				+	+		
вміти використовувати дані науки цивільного права для вирішення професійних завдань					+		
вміти складати цивільно-правові документи та ділову документацію							+
вміти аргументувати власну точку зору та прийняте за конкретним завданням рішення		+					

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		лекції	семінарські	практичні	самостійна робота		лекції	семінарські	практичні	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Загальна характеристика цивільного права України	6	2	2		2					
Тема 2. Цивільні правовідносини	2				2					
Тема 3. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	10	2	2	2	4					
Тема 4. Об'єкти цивільних прав	4		2		2					
Тема 5. Особисті немайнові права фізичної особи	4		2		2					
Тема 6. Правочини	8	2	2		4					
Тема 7. Представництво. Довіреність. Строки та терміни в цивільному праві	4		2		2					
Тема 8. Відповідальність в цивільному праві	4		2		2					
Тема 9. Право власності. Захист права власності	6		2		4					

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		лекції	семінарські	практичні	самостійна робота		лекції	семінарські	практичні	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 10. Право інтелектуальної власності	6		2		4					
Тема 11. Спадкове право	8		2	2	4					
Тема 12. Загальні положення про зобов'язання. Загальні положення про договір. Способи забезпечення виконання зобов'язання	12		4	2	6					
Разом за семестр	74	6	24	6	38					
Форма підсумкового контролю	залік									
Тема 13. Договори про передачу майна у власність	14	2	4	2	6					
Тема 14. Договори про передачу майна у тимчасове користування	14	2	4	2	6					
Тема 15. Договори про виконання робіт	8		2	2	4					
Тема 16. Договори про надання послуг	14	2	4	2	6					
Тема 17. Договори щодо здійснення кредитно-розрахункових операцій	6		2		4					
Тема 18. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	4				4					
Тема 19. Недоговірні зобов'язання	16	2	4	2	8					
Разом за семестр	76	8	20	10	38					
Форма підсумкового контролю	екзамен									
Усього годин	150	14	44	16	76					

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальна характеристика цивільного права України. Поняття цивільного права. Право приватне та право публічне. Предмет цивільно-правового регулювання. Особисті немайнові відносини. Поняття та види майнових відносин, що регулюються цивільним правом. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин. Принципи цивільного права. Загально-правові та галузеві принципи. Функції цивільного права. Система цивільного права. Інституційна система. Пандектна система. Загальна частина цивільного права. Особлива частина цивільного права. Відмежування цивільного права від інших галузей права. Поняття та види джерел цивільного права. Поняття та склад актів цивільного законодавства. Конституція України як основа цивільного законодавства. Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства. Закони і підзаконні нормативні акти як джерела цивільного права. Відомчі нормативні акти та нормативні акти місцевих органів управління та самоврядування, що містять норми цивільного права та умови їх дійсності. Норми міжнародного права і міжнародні договори. Звичай як джерело права. Корпоративні правила, юридична доктрина та їх значення. Класифікація актів цивільного законодавства за сферою правового регулювання. Значення актів Конституційного Суду України, Верховного Суду та судової практики. Дія цивільно-правових актів у часі, в просторі і за колом осіб. Застосування цивільного законодавства. Аналогія закону та аналогія права в цивільно-правових відносинах.

Тема 2. Цивільні правовідносини. Поняття цивільних правовідносин. Загальні ознаки цивільних правовідносин. Галузеві ознаки цивільних правовідносин. Елементи цивільних правовідносин. Суб'єктивне цивільне право. Суб'єктивний цивільний обов'язок. Прості і складні правовідносини. Майнові та особисті немайнові правовідносини. Абсолютні, загальнорегулятивні та відносні правовідносини. Активні та пасивні цивільні правовідносини. Речові і зобов'язальні правовідносини. Регулятивні та охоронні правовідносини. Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. Поняття та види юридичних фактів. Абсолютні та відносні події. Правомірні і неправомірні дії. Правостворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі та правовідновлюючі факти.

Тема 3. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин. Правовий статус фізичних осіб. Правоздатність фізичної особи. Правоздатність та суб'єктивні цивільні права. Ознаки цивільної правоздатності. Обсяг (зміст) цивільної правоздатності фізичних осіб та її межі. Виникнення та припинення цивільної правоздатності. Правоздатність іноземців та осіб без громадянства. Обмеження правоздатності. Особливість правового положення фізичної особи, яка відбуває покарання в місцях позбавлення волі. Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Обрання місця проживання. Цивільна дієздатність фізичної особи. Види дієздатності. Набуття повної дієздатності. Дієздатність малолітніх та неповнолітніх осіб. Обмеження дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування. Підстави, порядок та правові наслідки

визнання особи безвісно відсутньою. Підстави, порядок та правові наслідки оголошення особи померлою. Правові наслідки появи особи, оголошеної померлою. Особливості правового становища фізичної особи-підприємця. Суть юридичної особи. Розвиток вчення про юридичну особу в науці цивільного права. Поняття та ознаки юридичної особи. Індивідуалізація юридичної особи. Правоздатність і дієздатність юридичної особи. Органи юридичної особи та її філії. Порядок і способи утворення юридичної особи. Нормативно-явочний, розпорядчий, договірний, дозвільний порядок утворення юридичної особи. Державна реєстрація юридичної особи. Припинення діяльності юридичної особи. Реорганізація та ліквідація юридичної особи. Банкрутство юридичної особи. Порядок ліквідації юридичної особи. Класифікація юридичних осіб. Юридичні особи приватного та публічного права. Підприємницькі та непідприємницькі товариства. Господарські товариства. Виробничі кооперативи. Громадські та релігійні організації. Благодійні та інші фонди. Об'єднання юридичних осіб.

Тема 4. Об'єкти цивільних прав. Поняття та види об'єктів цивільних прав. Майно як об'єкт цивільних прав. Поняття та класифікація речей. Речі рухомі та нерухомі. Речі подільні та неподільні. Речі, що визначені індивідуальними або родовими ознаками. Головна річ та приналежність. Складові частини речі. Складні речі. Продукція, плоди та доходи. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші. Результати робіт (послуги) як об'єкти цивільних прав. Поняття і правова природа цінних паперів. Ознаки цінних паперів. Класифікація цінних паперів. Види цінних паперів за формою випуску, за способом легітимації уповноваженої особи, за змістом, за особою боржника, за способом випуску. Передання прав за цінним папером. Виконання за цінним папером.

Тема 5. Особисті немайнові права фізичної особи. Поняття та правове регулювання особистих немайнових прав. Зміст особистих немайнових прав. Види особистих немайнових прав. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя. Право на охорону здоров'я. Право на медичну допомогу. Право на свободу. Право на особисту недоторканність. Право на донорство. Право на сім'ю. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття особи. Право на ім'я, на зміну імені, на використання імені. Право на повагу до гідності, честі, на недоторканність ділової репутації. Право на особисте життя та його таємницю. Право на недоторканність житла. Право на вибір роду занять. Право на захист від протиправного втручання в сферу приватного життя. Захист особистих немайнових прав. Поновлення порушеного права. Спростування недостовірної інформації. Відшкодування моральної шкоди.

Тема 6. Правочини. Поняття та ознаки правочину. Класифікація правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини. Консенсуальні та реальні правочини. Відплатні та безвідплатні правочини. Каузальні та абстрактні правочини. Строкові та безстрокові правочини. Умовні та безумовні правочини. Правочини з відкладальною та скасувальною обставиною. Фидуціарні правочини. Алеаторні правочини. Біржові правочини.

Умови дійсності правочинів. Форма правочину як умова його дійсності. Усна форма правочину. Письмова форма правочину. Правові наслідки недодержання нотаріальної форми правочину. Правові наслідки недодержання простої письмової форми правочину. Нікчемні правочини та їх види. Оспорювані правочини та їх види. Фіктивні та удавані правочини. Правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину. Момент недійсності правочину.

Тема 7. Представництво. Довіреність. Строки та терміни в цивільному праві. Поняття та ознаки представництва. Підстави та види представництва Представництво за законом. Статутне представництво. Представництво за договором. Комерційне представництво.

Правочини, які може вчиняти представник.

Поняття повноваження. Довіреність та її види. Форма довіреності. Строк дії довіреності. Передоручення. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень.

Поняття строку та терміну. Класифікація строків в цивільному праві. Претензійні, присікальні, гарантійні строки. Строки набувальної давності. Порядок обчислення строків.

Поняття та види строків позовної давності. Початок перебігу строків позовної давності. Зупинення перебігу позовної давності. Переривання перебігу позовної давності. Правові наслідки спливу позовної давності. Поновлення строків позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Тема 8. Відповідальність у цивільному праві. Поняття цивільно-правової відповідальності як виду юридичної відповідальності. Ознаки та функції цивільно-правової відповідальності. Види цивільно-правової відповідальності. Договірна і недоговірна відповідальність. Часткова, солідарна та субсидіарна відповідальність. Форми цивільно-правової відповідальності. Відшкодування збитків. Реальні збитки і упущена вигода. Неустойка як форма цивільно-правової відповідальності. Умови цивільно-правової відповідальності. Склад цивільного правопорушення. Шкода. Протиправність. Причинний зв'язок. Вина. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності. Вина кредитора. Непереборна сила. Випадок.

Тема 9. Право власності. Захист права власності. Поняття власності. Поняття права власності. Види права власності. Зміст права власності. Здійснення права власності. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Підстави (способи) набуття права власності. Первинні та похідні способи набуття права власності. Момент набуття права власності за договором. Набуття права власності на безхазяйну річ. Знахідка. Бездоглядна домашня тварина. Скарб. Набувальна давність. Приватизація як спосіб набуття права власності. Інші підстави набуття права власності. Підстави припинення права власності. Поняття та види речових прав на чуже майно. Сервітут. Суперфіцій. Емфітевзис. Поняття захисту права власності. Судовий захист права власності. Загальна характеристика речових та зобов'язально-правових позовів. Право власника на витребування майна з чужого незаконного

володіння (віндикаційний позов). Ознаки віндикаційного позову. Предмет віндикації. Добросовісне і недобросовісне незаконне володіння. Розрахунки при поверненні майна з чужого незаконного володіння. Витребування грошей та цінних паперів на пред'явника. Захист права власності від порушень, які не поєднані з позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Захист права власності зобов'язально-правовими позовами.

Тема 10. Право інтелектуальної власності. Поняття права інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності. Поняття авторського права. Об'єкти авторського права. Об'єкти, що не охороняються авторським правом. Суб'єкти авторського права. Співавторство. Особисті немайнові права автора. Майнові права суб'єктів авторського права. Використання твору. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір. Поняття суміжних прав. Об'єкти суміжних прав. Строки чинності суміжних майнових прав. Захист авторських та суміжних прав. Поняття наукового відкриття. Поняття та ознаки винаходу. Корисна модель. Промисловий зразок. Строки чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Захист прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку, географічне зазначення. Поняття комерційної таємниці та її охорона.

Тема 11. Спадкове право. Поняття спадкування та його значення. Спадкове законодавство. Спадкодавець. Спадкоємці. Об'єкт спадкового правонаступництва. Права та обов'язки, що входять до складу спадщини. Права та обов'язки, що не входять до складу спадщини. Час відкриття спадщини. Комморіенти. Місце відкриття спадщини. Види спадкування. Поняття заповіту та його зміст. Форма заповіту. Заповіти, які прирівнюються до нотаріальних, особливості їх оформлення та посвідчення. Посвідчення заповіту при свідках. Секретний заповіт. Заповідальний відказ. Заповідальне покладання. Субінституція. Складання заповіту з умовою. Заповіт подружжя. Зміна та скасування заповіту. Визнання заповіту недійсним. Поняття спадкування за законом. Підстави спадкування за законом. Черги спадкоємців за законом та їх склад. Зміна черговості при спадкуванні за законом. Спадкування за правом представлення. Прийняття спадщини. Строки для прийняття спадщини. Право на відмову від спадщини на користь іншої особи. Спадкова трансмісія. Усунення від спадщини. Відумерлість спадщини. Право на обов'язкову частку спадщини та підстави її зменшення. Перерозподіл спадщини. Охорона спадкового майна. Управління спадщиною. Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Оформлення права на спадщину. Свідोцтво про право на спадщину. Поняття спадкового договору. Розірвання спадкового договору.

Тема 12. Загальні положення про зобов'язання. Загальні положення про договір. Способи забезпечення виконання зобов'язань. Поняття

цивільно-правових зобов'язань. Суб'єкти зобов'язання. Підстави заміни кредитора у зобов'язанні. Заміна боржника у зобов'язанні. Множинність осіб у зобов'язанні. Об'єкт зобов'язання. Зміст зобов'язання. Види цивільно-правових зобов'язань. Часткові та солідарні зобов'язання. Регресні зобов'язання. Односторонні та взаємні зобов'язання. Однооб'єктні, альтернативні та факультативні зобов'язання. Головні та додаткові (акцесорні) зобов'язання. Система цивільно-правових зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань. Поняття та принципи виконання зобов'язань. Суб'єкти виконання зобов'язань. Заміна осіб у зобов'язанні. Цесія. Місце, спосіб і строк виконання зобов'язань. Дострокове виконання зобов'язання. Виконання зобов'язання частинами. Проценти. Солідарні зобов'язання. Регресні зобов'язання. Поняття та види припинення зобов'язань. Припинення зобов'язань за волею сторін. Виконання зобов'язання. Зарахування. Новація. Прощення боргу. Відступне. Мирова угода. Припинення зобов'язань за обставин, які не залежать від волі сторін. Фактична й юридична неможливість виконання. Поєднання в одній особі боржника і кредитора. Смерть фізичної особи. Ліквідація юридичної особи. Інші способи припинення зобов'язань. Поняття і значення договору. Свобода договору. Класифікація договорів. Іменні та безіменні договори. Односторонні, двосторонні та багатосторонні договори. Комутативні та алеаторні договори. Публічні договори. Договір приєднання. Попередній договір. Договори на користь третьої особи. Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору. Тлумачення умов договору. Порядок укладення договору. Оферта. Акцепт. Зміна та розірвання договору. Поняття способів забезпечення виконання зобов'язань. Загальні умови забезпечення виконання зобов'язання. Види забезпечення виконання зобов'язання. Особисті способи забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка. Форма неустойки. Види неустойки: штрафна, залікова, виключна, альтернативна. Штраф. Пеня. Порука. Підстави припинення поруки. Гарантія. Речові способи забезпечення виконання зобов'язань. Застава. Іпотека. Заклад. Форми застави. Застава товарів в обороті або переробці. Застава цінних паперів. Застава майнових прав. Порядок реалізації застави. Притримання. Завдаток. Відмінність завдатку від авансу. Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання. Порядок звернення стягнення на об'єкт довірчої власності. Припинення довірчої власності.

Тема 13. Договори про передачу майна у власність. Поняття та загальна характеристика договору купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін в договорі купівлі-продажу. Форма договору. Зміст договору купівлі-продажу. Істотні умови договору купівлі-продажу. Кількість, якість, асортимент, комплектність товару, тара та (або) упаковка. Момент виникнення обов'язку продавця передати товар. Ризик випадкової загибелі проданої речі. Правові наслідки порушення договору купівлі-продажу товару. Особливості окремих видів договору купівлі-продажу. Договір міни: загальна характеристика, зміст. Поняття та загальна характеристика договору поставки. Права та обов'язки сторін в договорі поставки. Форма договору. Зміст договору. Істотні умови договору поставки. Кількість, якість, асортимент та комплектність товару.

Правові наслідки порушення договору поставки. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу: особливості правового регулювання. Поняття, види та загальна характеристика договору дарування. Відмежування договору дарування від інших цивільно-правових договорів. Суб'єкти договору дарування, їх права та обов'язки. Предмет договору дарування. Прийняття дарунку. Форма договору дарування. Припинення і розірвання договору дарування. Особливості окремих видів договору дарування: договору дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому, договору дарування з обов'язком обдаровуваного на користь третьої особи, договору про пожертву. Договір ренти: поняття та загальна характеристика. Відмінність договору ренти від інших договорів. Сторони договору ренти, їх права та обов'язки. Предмет договору ренти. Розмір ренти. Забезпечення виконання зобов'язання платником ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату ренти. Строк договору ренти. Форма договору ренти. Припинення договору ренти. Правові наслідки розірвання договору ренти. Поняття та ознаки договору довічного утримання (догляду). Форма договору довічного утримання (догляду). Сторони договору довічного утримання (догляду). Предмет договору довічного утримання (догляду). Права та обов'язки сторін за договором довічного утримання (догляду). Особливості припинення договору довічного утримання (догляду).

Тема 14. Договори про передачу майна у тимчасове користування. Поняття та ознаки договору найму (оренди). Суб'єкти та об'єкти договору найму (оренди). Строк, ціна та форма договору. Права та обов'язки сторін за договором найму (оренди). Припинення договору найму (оренди). Особливості договору прокату. Договір лізингу. Об'єкти лізингу. Види договору лізингу. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Істотні умови договору найму (оренди) земельної ділянки. Форма та строк договору. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Особливості найму (оренди) транспортного засобу з екіпажем та без екіпажу. Договір найму житла. Істотні умови та види найму (оренди) житла. Особливості короткострокового найму. Найм (оренда) соціального житла. Права та обов'язки сторін. Капітальний та поточний ремонт житла. Підстави припинення та розірвання договору найму (оренди) житла. Найм (оренда) житла з викупом. Поняття та загальна характеристика договору позички. Права та обов'язки сторін. Особливості предмету договору позички. Відмінність позички від позики.

Тема 15. Договори про виконання робіт. Поняття ознаки та значення договору підряду. Сторони договору підряду. Множинність осіб в договорі підряду та залучення для виконання договору третіх осіб. Права та обов'язки сторін. Зміст договору підряду. Ризик у підрядних відносинах. Відповідальність за договором підряду. Види договорів підряду. Поняття та загальна характеристика договору побутового підряду. Особливості суб'єктного складу договору побутового підряду. Предмет договору побутового підряду. Права та обов'язки сторін за договором побутового

підряду. Поняття та загальна характеристика договору будівельного підряду. Проектно-кошторисна документація. Види кошторисів. Права та обов'язки сторін. Субпідряд. Порядок прийняття об'єкта будівництва. Особливості закупівлі будівельних матеріалів. Відповідальність сторін за договором будівельного підряду. Договір підряду на виконання проектних та пошукових робіт. Поняття та загальна характеристика договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони договору. Форма договору. Ціна, строк договору.

Тема 16. Договори про надання послуг. Поняття та ознаки договору про надання послуг. Місце договорів про надання послуг в системі цивільного законодавства України. Види та особливості договорів про надання послуг. Транспортні договори. Транспортне законодавство. Поняття і види перевезень. Зміст договору про перевезення вантажів. Відповідальність сторін за договором про перевезення вантажів. Комерційний акт. Акт загальної форми. Поняття та загальна характеристика договору перевезення пасажирів та багажу. Сторони договору перевезення пасажирів та багажу. Оплата за договором перевезення пасажирів та багажу. Форма договору перевезення пасажирів та багажу. Багаж та ручна поклажа. Права, обов'язки і відповідальність сторін за договором перевезення пасажирів та багажу. Договір чартеру (фрахтування): поняття і загальна характеристика. Відмінність договору чартеру (фрахтування) від інших договорів. Сторони договору чартеру (фрахтування). Договірний перевізник. Фактичний перевізник. Форма договору чартеру (фрахтування). Права та обов'язки сторін за договором чартеру (фрахтування), їх відповідальність. Поняття та загальна характеристика договору транспортного експедирування. Сторони договору транспортного експедирування. Предмет договору транспортного експедирування. Плата за договором транспортного експедирування. Форма договору транспортного експедирування. Права, обов'язки і відповідальність сторін за договором транспортного експедирування. Припинення договору транспортного експедирування. Договір зберігання: поняття та загальна характеристика. Сторони договору зберігання. Предмет договору зберігання. Форма договору зберігання. Права та обов'язки сторін за договором зберігання, їх відповідальність. Спеціальні види зберігання. Поняття і загальна характеристика договору складського зберігання. Сторони договору складського зберігання, їх права та обов'язки. Складські документи. Зберігання речі в ломбарді. Зберігання цінностей у банку. Договір про надання індивідуального банківського сейфа, що оберігається банком. Договір про надання особі банківського сейфа без відповідальності банку за зміст сейфа. Зберігання речей у камерах схову організацій, підприємств транспорту. Зберігання речей у гардеробі організації. Зберігання речей пасажирів під час його перевезення. Зберігання речей у готелі. Зберігання речей, що є предметом спору. Зберігання автотранспортних засобів. Договір охорони, його види. Поняття та класи страхування. Страховий ризик, страховий випадок, страхова сума, страхова виплата, страхове відшкодування, франшиза, страховий платіж, страховий тариф. Співстрахування і перестрахування. Поняття та загальна

характеристика договору страхування. Сторони договору страхування. Застрахована особа, вигодонабувач, страховий брокер, страховий агент. Істотні умови договору страхування. Предмет договору страхування. Форма договору страхування. Права та обов'язки сторін договору страхування. Підстави для відмови страховика від здійснення страхової виплати. Порядок укладення договору страхування, його припинення. Недійсність договору страхування. Поняття та загальна характеристика договору доручення. Відмінність договору доручення від інших договорів. Сторони договору доручення. Предмет договору доручення. Плата за договором доручення. Форма договору доручення. Права та обов'язки сторін за договором доручення. Припинення договору доручення. Договір комісії: поняття і загальна характеристика. Відмінність договору комісії від договору доручення. Сторони договору комісії. Істотні умови договору комісії. Предмет договору комісії. Права та обов'язки комітента і комісонера. Субкомісія. Підстави припинення договору комісії. Особливості договору комісії щодо окремих видів майна. Поняття та загальна характеристика договору управління майном. Суб'єкти договору управління майном. Істотні умови договору управління майном. Предмет і строк договору управління майном. Плата за управління майном. Форма договору управління майном. Права й обов'язки управителя та установника управління, права вигодонабувача. Відповідальність управителя. Припинення договору управління майном.

Тема 17. Договори щодо здійснення кредитно-розрахункових операцій. Поняття та правова природа позики. Елементи договору позики. Зміст договору позики. Форма договору позики. Предмет договору позики. Відповідальність за невиконання або неналежне виконання договору позики. Забезпечення виконання договору позики. Припинення договору позики. Поняття та правове регулювання кредитних відносин. Види кредитів. Поняття та загальна характеристика кредитного договору. Істотні умови кредитного договору. Форма кредитного договору. Відмова від надання або одержання кредиту. Поняття та загальна характеристика договору банківського вкладу (депозиту). Сторони договору. Форма договору. Види банківських вкладів. Ощадна книжка. Ощадний сертифікат. Договір банківського рахунку. Укладення договору банківського рахунку. Виконання договору банківського рахунку. Розірвання договору банківського рахунку. Договір факторингу: його поняття та ознаки. Сторони договору факторингу. Виконання договору факторингу. Права та обов'язки сторін за договором факторингу.

Тема 18. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Загальна характеристика договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Види, сторони, істотні умови і форма договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Поняття, істотні умови і строк ліцензійного договору. Типовий ліцензійний договір. Субліцензійний договір. Сторони ліцензійного договору, їх права та обов'язки. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Невиключна ліцензія. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності:

поняття, істотні умови. Сторони договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, їхні права та обов'язки. Договір про передання майнових прав інтелектуальної власності: поняття, юридична характеристика, зміст та особливості співвідношення з іншими договорами у сфері інтелектуальної власності. Інші види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності: видавничий, постановочний, сценарний, договір про депонування рукопису, про використання твору декоративно-прикладного мистецтва у промисловості, про публічне виконання твору, про управління майновими правами автора. Поняття, загальна характеристика і види договору комерційної концесії. Відмежування договору комерційної концесії від інших договорів у сфері інтелектуальної власності. Істотні умови договору комерційної концесії. Предмет, ціна, строк і форма договору комерційної концесії. Сторони договору комерційної концесії, їх права та обов'язки. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії. Договір комерційної субконцесії. Відповідальність сторін за договором комерційної концесії. Припинення та зміна договору комерційної концесії.

Тема 19. Недоговірні зобов'язання. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди: поняття і види. Умови виникнення зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу, його суб'єкти. Зміст завдання, строк (термін) його виконання. Права та обов'язки суб'єктів зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Підстави припинення зобов'язань із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Зобов'язання, що виникають з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу: поняття, суб'єкти, предмет. Оголошення конкурсу. Зміна умов конкурсу. Переможець конкурсу. Права та обов'язки суб'єктів правовідносин, що виникають з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу. Виплата нагороди (премії). Припинення правовідносин за конкурсом. Поняття, суб'єкти, умови виникнення зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Права та обов'язки суб'єктів зобов'язань, що виникають із дій, які вчиняються в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Порядок та підстави відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Особливості зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи: умови виникнення, сторони. Поняття, підстави виникнення, сторони і зміст зобов'язань із створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Права й обов'язки сторін зобов'язань із створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави: види, суб'єктний склад, предмет, умови виникнення, зміст. Безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню. Поняття та елементи зобов'язань з відшкодування шкоди (деліктних зобов'язань), джерела їх правового регулювання. Сторони

деліктних зобов'язань. Заміна кредитора і боржника у деліктних зобов'язаннях. Предмет і зміст деліктних зобов'язань, підстави їх виникнення. Умови деліктної відповідальності. Система деліктних зобов'язань. Особливості окремих видів зобов'язань з відшкодування шкоди. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їх працівником. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування або їх посадовими особами. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду: умови, підстави, особливості суб'єктного складу, порядок відшкодування шкоди. Відшкодування (компенсація) шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми, неповнолітніми, недієздатними особами, особами, цивільна дієздатність яких обмежена, та особами, які не усвідомлювали значення своїх дій та (або) не могли керувати ними. Поняття, ознаки і види джерел підвищеної небезпеки. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки: особливості суб'єктного складу, умови відповідальності за завдану шкоду, обставини, що звільняють від відповідальності. Відшкодування ядерної шкоди. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю: загальна характеристика, види, порядок відшкодування шкоди. Підстави збільшення (зменшення) розміру відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи під час виконання нею договірних зобов'язань, а також фізичної особи, яка працювала за трудовим договором. Обчислення середньомісячного заробітку. Втрата працездатності. Визначення доходу, втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи-підприємця. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я малолітньої або неповнолітньої особи. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Відшкодування витрат на лікування особи, яка потерпіла від злочину. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг): суб'єкти, умови відповідальності, підстави звільнення від відповідальності. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару, що є рухомим майном.

5. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

5.1. Методи навчання

Під час проведення навчальних занять можуть застосовуватися такі методи:

- словесні методи навчання;
- наочні методи навчання;
- практичні методи навчання;
- проблемно-пошукові методи навчання;
- активні методи навчання.

5.2. Порядок оцінювання результатів навчання

Оцінювання роботи здобувачів/здобувачок вищої освіти здійснюється відповідно до загальноуніверситетської системи оцінювання знань.

Система передбачає:

для денної та заочної форм здобуття освіти

Підсумковий контроль – ЗАЛІК	Підсумковий контроль – ЕКЗАМЕН
Аудиторна робота – 80 балів	Аудиторна робота – 40 балів
Самостійна робота – 20 балів	Самостійна робота – 10 балів
Залік	Екзамен – 50 балів
Усього за навчальну дисципліну (освітній компонент) – 100 балів	Усього за навчальну дисципліну (освітній компонент) – 100 балів

Для переведу оцінок у бали у разі підсумкового контролю у формі заліку необхідно користуватися формулою:

$$AP = \frac{\text{сума всіх отриманих оцінок за аудиторну роботу}}{\text{МКО} + \text{КДО} * 0,5 + \text{КНО}} * 16 =$$

- AP – результат аудиторної роботи;
- МКО – мінімальна кількість оцінок (1/3 (33 %) від кількості семінарських занять/практичних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни). Якщо МКО складає дробове число, то до розрахунку береться наступне ціле число;
- КДО – кількість «додаткових» оцінок – оцінок, що перевищують МКО;
- КНО – кількість невідпрацьованих «незадовільних» оцінок та невідпрацьованих пропущених занять.

Для переведу оцінок у бали у разі підсумкового контролю у формі екзамену необхідно користуватися формулою:

$$AP = \frac{\text{сума всіх отриманих оцінок за аудиторну роботу}}{\text{МКО} + \text{КДО} * 0,5 + \text{КНО}} * 8 =$$

- AP – результат аудиторної роботи;
- МКО – мінімальна кількість оцінок (1/3 (33 %) від кількості семінарських занять/практичних занять, передбачених робочою програмою

навчальної дисципліни). Якщо МКО складає дробове число, то до розрахунку береться наступне ціле число;

– КДО – кількість «додаткових» оцінок – оцінок, що перевищують МКО;

– КНО – кількість невідпрацьованих «незадовільних» оцінок та невідпрацьованих пропущених занять.

При оцінюванні екзамену застосовуються такі критерії:

– 45-50 балів – здобувач/здобувачка вищої освіти повністю виконав/виконала завдання правильно, допустив/допустила 1-2 помилки, вільно володіє навчальним матеріалом, надав/надала повну, вичерпну відповідь на поставлене запитання, з посиланням на чинні нормативно-правові акти (або правильно відповів/відповіла на 90-100% тестових завдань). Максимальна кількість балів може бути знижена, якщо під час відповіді здобувач/здобувачка вищої освіти не зробив/зробила посилання на чинні нормативно-правові акти чи допустив/допустила незначні помилки.

– 35-44 балів – здобувач/здобувачка вищої освіти виконав/виконала усі завдання та допустив/допустила незначні лексичні та граматичні помилки, володіє достатнім обсягом навчального матеріалу, надав/надала відповідь на питання але допустив/допустила помилки, що впливають на загальний висновок (або правильно відповів/відповіла на 70-89% тестових завдань);

– 25-34 балів – здобувач/здобувачка вищої освіти виконав/виконала усі завдання та допустив/допустила значні лексичні та граматичні помилки, володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу чи допускає значні помилки, які приводять до викривлення інформації (або правильно відповів/відповіла на 50-69% тестових завдань);

– 0-24 балів – здобувач/здобувачка вищої освіти не може виконати завдання та робить значні лексичні та граматичні помилки, які суттєво впливають на результат, не володіє навчальним матеріалом, відмовляється відповідати на запитання або робить принципові помилки, які викривлюють усе рішення (або правильно відповів/відповіла менше ніж на 50% тестових завдань).

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та подальшого його оцінювання на семінарському чи практичному занятті слід врахувати певні рівні знань:

1. Теоретична відповідь

– оцінка «5» високий рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом, опрацювавши основну та додаткову літературу, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань у самостійній роботі;

– оцінка «4» добрий рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний/здатна його аналізувати, але

не має достатніх знань для формулювання висновків, поєднання теоретичних знань із практичними прикладами;

– оцінка «3» задовільний рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу;

– оцінка «0» незадовільний рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти не володіє навчальним матеріалом, відмовляється відповідати на запитання.

2. Тест: правильне вирішення тесту оцінюється в 1 бал.

3. Задача: вважається вирішеною і оцінюється:

– оцінка «5» високий рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти повністю правильно вирішив/вирішила задачу, надав/надала відповіді на всі поставлені в умовах питання, з посиланням на чинні нормативно-правові акти;

– оцінка «4» добрий рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти повністю правильно вирішив/вирішила задачу, надав/надала відповіді на всі поставлені в умовах питання, але не зробив посиланням на чинні нормативно-правові акти чи допустив незначні помилки;

– оцінка «3» задовільний рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти надав/надала відповіді не на всі поставлені в умовах питання, чи не зробив посиланням на чинні нормативно-правові акти, чи допустив значні помилки;

– оцінка «0» незадовільний рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти не правильно вирішив/вирішила задачу.

4. Реферативне повідомлення – оцінюється в 5 балів:

1 бал – належне оформлення реферативного повідомлення;

1 бал – глибока проробка теми (наявність достатньої кількості літературних джерел, наявність ґрунтовних висновків);

1 бал – теоретична обґрунтованість теми, визначення її актуальності, мети, завдань, чітко розроблений науковий апарат;

2 бали – грамотна і аргументована презентація реферату.

Кожну оцінку викладач/викладачка має аргументовано мотивувати.

Оцінювання курсової роботи

№ з/п	Критерії	Максимальна кількість балів
1	Теоретична обґрунтованість теми, визначення її актуальності, мети, завдань, чітко розроблений науковий апарат	5
2	Використання різних методів дослідження при написанні курсової роботи	5
3	Глибока проробка проблеми за матеріалами вітчизняної та зарубіжної літератури і чинним законодавством.	20
4	Самостійний і творчий підхід до аналізу емпіричного матеріалу	5

5	Науковий стиль викладення матеріалу	5
6	Обґрунтованість та вірогідність запропонованих висновків	10
7	Належне оформлення курсової роботи	10
8	Наявність змістовних додатків	10
9	Своєчасність здачі курсової роботи	5
10	Грамотний і аргументований захист курсової роботи перед комісією	20
11	Наявність демонстраційних матеріалів при захисті курсової роботи	5
	Всього:	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок
82-89	Добре	B	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками
75-81		C	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вірно з певною кількістю суттєвих помилок
67-74	Задовільно	D	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-66		E	Кредит зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	FX	Кредит не зараховано. Здобувачу/здобувачці вищої освіти надається можливість скласти оговорені контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки
1-34		F	Кредит не зараховано. Здобувач/здобувачка вищої освіти повинен/повинна повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни (модуля)

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базові

1. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах / За ред. проф. Р. Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.
2. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах / За ред. проф. Р. Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 2. Особлива. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 948 с.
3. Цивільне право України. Загальна частина. Підручник. За ред. Спасибо-Фатєєвої І.В. Київ: Видавництво ЕКУС, 2024. 568 с.
4. Цивільне право України. Загальна частина. Курс лекцій. За ред. професора Спасибо-Фатєєвої І.В. Київ: Видавництво ЕКУС, 2021. 448 с.
5. Цивільне право (національне, міжнародне, зарубіжне, порівняльне). Частина перша. Підручник за ред. Чернеги В.М. Київ: Ліра-К, 2025. 498 с.
6. Право інтелектуальної власності: підручник / [О.І. Харитоновна та ін.] ; за заг. ред. О.І. Харитоновної. 3-тє вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 539 с.

Додаткові

1. Актуальні проблеми спадкового права. Навчальний посібник за ред. Заїки Ю.О., Лов'яка О.О. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 336 с.
2. Білянська Н. В. Визнання необгрунтованими активів та їх стягнення вхід держави як підстава припинення права власності. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 2(20). С. 366–378.
3. Білянська Н. В. Договір по сурогатне материнство: окремі проблемні питання правового регулювання. Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав у сучасних умовах в Україні: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова (Харків, 12 січня 2024 р.). Харків, 2024. С. 73–75.
4. Вовк М. З., Юркевич Ю. М. Проблеми тлумачення договорів в Україні в умовах гармонізації з правом європейського союзу. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 2(20). С. 394–405.
5. Галянтич М. Правова характеристика договору найму та оренди нерухомого майна. Право України. Київ, 2024. № 5. С. 64-75.
6. Дзера І. О. Санкції у цивільному праві України: проблеми теорії та судової практики. Монографія. К. : Дакор, 2022. 540 с.
7. Добросовісність: доктрина & судова практика. Збірка статей / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 358 с.
8. Добросовісність: доктрина & судова практика. Збірка статей / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 358 с.
9. Загурська А. Поновлення договорів оренди землі через призму законодавчих змін. Юридичний вісник України: все про закони - в одній газеті:

загальнонаціональна правова газета. Київ, 2023. 19-30 вересня (№ 37/38). С. 36-37.

10. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін., за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

11. Звездічев М. О. Теоретичні підходи до розуміння правової природи субсидіарної відповідальності. Інтернаука. Серія: "Юридичні науки". 2025. № 1. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17372904113061.pdf>

12. Іванюта Н. В., Ніколенко Л. М., Буга В. В., Бондаренко О. О., Колосов Р. В. Цивільне право. Загальна частина: навчальний посібник. К.: Дакор, 2021. 312 с.

13. Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Цивільно-правові договори в медіації: проблеми якості закону. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 151–154.

14. Корж І.Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя : монографія /Ігор Корж; Наук. установа Акад. "Укр. Політія"; Держ. наук. установа "Ін-т інформації, безпеки і права Нац. акад. прав. наук України". Київ: Політія, 2024. 407 с.

15. Костін М. І., Шаповал А. О. Договір як регулятор цивільних правовідносин. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 4. С. 180–183.

16. Костяшкін І.О. Конституційно-правові гарантії набуття права приватної власності на землю в Україні. Економіка. Фінанси. Право: щомісячний інформаційно-аналітичний журнал. Київ, 2024. № 3. С. 94-98.

17. Крат В. І. Трохи про приватне право в судовій практиці. Київ, 2023. 662 с.

18. Куцик К. В. Захист персональних даних в контексті реалізації конституційного права на недоторканність особистого життя. Реалізація норм Конституції України у цивільних та інших приватно-правових відносинах: проблеми теорії і практики: матеріали міжвузівського науково-теоретичного круглого столу, присвяченого 25-й річниці Конституції України (м. Київ, 22 черв. 2021 р.). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2021. С. 43–51.

19. Куцик К. В. Питання правового визначення поняття «ділова репутація юридичної особи». Актуальні питання та перспективи рекодифікації цивілістичного законодавства України: матеріали науково-теоретичного круглого столу (16 квіт. 2021 р.) / [редкол. : С. С. Чернявський, В. П. Мироненко, В. С. Гопанчук]. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2021. С. 68–73.

20. Лебедєва Ю. Етичні виклики у регулюванні репродуктивних прав: сучасні реалії та перспективи. Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 грудня 2024 р.). Дніпро: ДДУВС, 2025. С.136-138.

21. Лозова Г.М. Реформування національної системи правової охорони інтелектуальної власності України в контексті євроінтеграції. Теоретичні та прикладні питання економіки : збірник наукових праць / М-во освіти і науки

України; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Екон. ф-т, Каф. економіки підприємства ; редкол.: Д.О. Баюра, Г.М. Филюк, В.В. Вірченко [та ін.]. Київ, 2024. Вип. 1 (48). С. 116-126.

22. Мічурін Є. О. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. для підгот. до іспитів та заліків. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Харків : Право, 2022. 234 с.

23. Мудрий О. Загально-теоретична характеристика грошових зобов'язань, що виникають за договорами найму (оренди). Актуальні проблеми правознавства: збірник наукових праць / Західноукр. нац. ун-т, Юрид. ф-т ; голов. ред. Слома В.М.; редкол.: Балинська О.М., Банах С.В., Гречанюк С.К. [та ін.]. Тернопіль, 2023. Вип. 2 (34). С. 127-134.

24. Наконечний В. Юридичні аспекти іпотечного кредитування для військовослужбовців. Актуальні проблеми правознавства : збірник наукових праць / Західноукр. нац. ун-т, Юрид. ф-т ; голов. ред. Слома В.М. ; редкол.: Балинська О.М., Банах С.В., Гречанюк С.К. [та ін.]. Тернопіль, 2024. Вип. 4 (40). С. 61-68.

25. Омельчук В. А., Найда І. В., Зіньова О. С. Цивільне та господарське право в тестових завданнях (практичний курс): навчально-практичний посібник / за заг. ред. В. А. Омельчук. Київ: Алерта, 2022. 192 с.

26. Попова С.О. Особисті немайнові права юридичної особи: реалії сьогодення: монографія / С.О. Попова; М-во внутр. справ України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Право, 2023. 357 с.

27. Постанови Пленуму Верховного Суду в цивільному судочинстві. 6-те вид., допов. і перероб. Упорядники: Вереша Р.В., Карпунцов В.В. Київ: Алерта, 2023. 468 с.

28. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики: монографія / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.

29. Резворович К. Р., Шепеленко Д. К. Захист прав, порушених внаслідок використання об'єктів авторського права штучним інтелектом. Наукові перспективи. 2024. № 2(44). С. 1228–1238.

30. Рогозний С.А. Поступки в договорах оренди та їх відображення у звітності орендаря. Інвестиції: практика та досвід: науково-практичний журнал. Київ, 2023. № 18, вересень. С. 138-145

31. Цивільне право (загальна частина). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.

32. Цивільне право (загальна частина): навч. посібник / О. В. Кіріяк, Ю. П. Пацурківський, М. М. Гудима-Підвербецька. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с.

33. Цивільне право (особлива частина). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 640 с.

34. Цивільне право та процес. Посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. За ред. Харитонова Є. О., Давидової І.В. Видавництво: Гельветика, 2021. 388 с.

35. Цивільне право України. Частина 2 : навч.-метод. посібник. 2-ге вид. / за ред. О. І. Сафончик ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса :

Фенікс, 2023. 206 с. URL:
<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b68e1fef-e882-4c35-8fbe-941d09080476/content>

36. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 220 с.

37. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 250 с.

38. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

39. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / [Аврамова О. Е., Вакулович Е. В., Горбенко А. С. та ін.]; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420 с. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c750799b-852f-40d3-b11e-a946280a5915/content>

40. Цивільне право: Навчально-методичний посібник до програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня / Возняковська К. А., Сафончик О. І., Біленець Д. А., Глиняна К. М. Чернівці, 2024. 215 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3d9546b8-39b7-4eb7-b505-de5bb184a166/content>

41. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: наук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонova Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. Київ : Норма права, 2023. 1424 с.

42. Цивільний процес : навч. посіб. / О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін. ; за заг. ред. проф. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 336 с.

43. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. Василюк Н. В., Гулька Б. І., Кота О.О. Київ : ВД «Дакор», 2021. 1028 с.

44. Чубоха Н. Ф. Цивільне право. Загальна частина: практикум /навчальний посібник /Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 179 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25079/1/tsyv_pr_prakt.pdf

45. Шаповал Л. І. Цивільно-правова відповідальність за порушення прав на інформацію в умовах цифрової трансформації. Сучасні проблеми цивільно-правової відповідальності: Матеріали XXIII науково-практичної конференції, присвяченої 103-й річниці з дня народження доктора юридичних наук, професора, члена- кореспондента АН УРСР, ректора Харківського юридичного інституту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 7 лютого 2025 року). Харків «ЕКУС». 2025. С. 333-337. URL: <https://www.youtube.com/live/c6fV3kSCscA?si=8mvsT14Y3G14FR5C>

46. Шаповал Л.І., Мироненко В.П., Бобко В.Г. Щодо нормативного регулювання захисту майнових прав дітей органами опіки та піклування. Наукові інновації та передові технології. 2025. №3 (43). С. 645-656. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/ nauka/article/view/21161/21135>

47. Шаповал Л.І., Мироненко В.П., Якимець О.І. Вплив воєнного стану на реалізацію інституту опіки та піклування в Україні. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. №3 (33). С. 694-708. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/21414/21388>

48. Шишка Р. Б. Спадкове право в Україні: посібник. Київ: Ліра-К, 2021. 228 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

3. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 № 176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>.

5. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>.

6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.

7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

8. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>

9. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>

10. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.

11. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>.

12. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>.

13. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 № 543/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

14. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 № 543/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

15. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 № 1054-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#Text>.

16. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>.

17. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

18. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.

19. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV (в редакції Закону від 26.11.2015 № 835-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.

20. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.

21. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n534>.

22. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.

23. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 № № 5492-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17>.

24. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 № 192-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.

25. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 № 273/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

26. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

27. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>.

28. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>.

29. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

30. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

31. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>.

32. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

33. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

34. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.

35. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
36. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квітня 1999 року № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
37. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17.11.2021 № 1887-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#n209>.
38. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.
39. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.
40. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 03.10.2019 № 157-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#n77>.
41. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text.14>
42. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 (в редакції Закону від 01.06.2000). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>.
43. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>.
44. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 658-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
45. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 № 266/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
46. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
47. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>
48. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>.
49. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>.
50. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих
51. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
52. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.

53. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>.

54. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

55. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>.

56. Про товарні біржі: Закон України від 10.12.1991 № 1956-XII (в редакції Закону від 01.06.2020 № 738-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>.

57. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

58. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>.

59. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>.

60. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

61. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13.12.2001 № 2893-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2893-14#Text>.

62. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>.

63. Сімейний кодекс України: Закон від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14.#Text>.

64. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Практика ЄСПЛ

(збірники, узагальнення, посібники)

1. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навчальний посібник / У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор, Ю. В. Верхола та ін. - Львів: ЛьвДУВС, 2019. – 404 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2738>.

Інформаційні ресурси

1. Інформаційно-комунікаційна система «МІА:Освіта». URL: <https://osvita.dnuvs.ukr.education/md/course/view.php?id=101>

2. Головна сторінка розділу «Законодавство України» Офіційного вебпорталу парламенту України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main>

3. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

4. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
5. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/>
6. Міністерство юстиції України URL: <http://www.minjust.gov.ua>
7. Офіційний вебсайт Конституційного суду України URL: <https://ccu.gov.ua/>
8. Інформаційний сервер Верховного Суду України <http://www.scourt.gov.ua>
9. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/>
10. Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/>
11. Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
12. Велика Палата Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/velyka_palata/
13. Касаційний цивільний суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_cil/
14. Касаційний адміністративний суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_adm/
15. Касаційний кримінальний суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_krim/
16. Вищий антикорупційний суд. URL: <https://hcac.court.gov.ua/hcac/>
17. Реквізити для сплати судового збору, формування квитанції або онлайн сплати. URL: <https://court.gov.ua/affairs/sudytax/>
18. Список судових справ, призначених до розгляду. URL: <https://court.gov.ua/assignments/>
19. Стан розгляду справ (Інформація щодо стадій розгляду судових справ, змінених після 28 травня 2015 року, та звітів про автоматизований розподіл, доступних з 01 вересня 2015 року). URL: <https://court.gov.ua/fair/>
20. Оприлюднення відомостей про справи про банкрутство. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/og_pov/
21. Оприлюднення відомостей у справах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою. URL: https://court.gov.ua/reyestri-ta-sistemi/opr_vid/
22. Професійна мережа «Феміда». URL: <https://femida.court.gov.ua/>
23. Рішення Європейського суду з прав людини: пошук рішень українською мовою <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>
24. Рішення Європейського суду з прав людини: пошук рішень англійською мовою <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>
25. Нотаріальна палата України URL: <http://npu.ua>
26. Репозитарій ДонДУВС. URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/>

27. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>

28. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>

29. Бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.univ.kiev.ua>

30. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.library.ukma.kiev.ua>

31. Електронні ресурси Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка. URL: <https://www.lnulibrary.lviv.ua/resources/>

32. Юридичні інформаційні ресурси. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/info_law.html